

**XORIJIY TAJRIBALAR ASOSIDA BO‘LAJAK PEDAGOG KADRLARNING BILIM VA
KO‘NIKMALARINI RIVOJLANTIRISH OMILLARI****Valiyeva Nargiza Athamboyevna**

Qo‘qon universiteti “Ta’lim” kafedrası o‘qituvchisi

nargizavaliyeva1992@gmail.com**Omonova Maftuna**

Boshlang‘ich ta’lim yo‘nalishi 2-kurs talabasi

maftunao149@gmail.com

Annotasiya: Ushbu maqolada, bugungi kunda zamonaviy pedagog kadrlar tayyorlash sifatini oshirish, jamiyatda pedagoglarning kasbiy kompetentligini hamda intellektual salohiyatini yuqori darajaga olib chiqish, o‘z kasbini yetuk mutaxasisi bo‘lib yetishishlari uchun xalqaro tajribalardan foydalanish haqida fikr yuritilgan. Shuningdek, xorijiy tajribalar asosida bo‘ljak pedagoglarni o‘quvchilarning hayotiy ko‘nikmalarini shakllantirishda innovatsion yondashuv asosida dars tashkillashlari to‘g‘risida fikr mulohazalar bayon qilingan.

Kalit so‘z: zamonaviy ta’lim, pedagogik texnologiya, kompetentlik, ta’lim, tarbiya, pedagogik tajriba, rivojlanish.

Kirish. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 27-fevraldagi “Pedagogik ta’lim sohasini yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi PQ-4623-son Qarorida pedagogik ta’lim sohasini yanada takomillashtirish, zamonaviy bilim va pedagogik texnologiyalarni qo‘llash ko‘nikmalariga ega, mamlakatimizni ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirishda munosib hissa qo‘shuvchi yuqori malakali mutaxassislar tayyorlash uchun professional pedagog kadrlar yetkazib berish, sohaga ilg‘or ta’lim texnologiyalarini joriy qilish kerakligi asosiy maqsad ekanligi qayd etilgan¹. Xorijiy tajribalar tahlili asosida bo‘ljak pedagoglarni innovatsion faoliyatga tayyorlash, zamonaviy ta’limni amalga oshirish bo‘yicha dunyoning yetakchi oliy ta’lim muassasalari va ilmiy markazlari tomonidan olib borilayotgan tadqiqotlarda bo‘ljak pedagoglarning kasbiy mahorati mezonlari, innovatsion ta’lim muhitini yaratish muammolari xalqaro ta’lim standartlari talablarining joriy qilinishiga alohida ahamiyat qaratilmoqda. Bunda yosh o‘qituvchilarning pedagogik kompetentligi tarkibini zamonaviy axborot va pedagogik texnologiyalarni ta’lim jarayonida muvaffaqiyatli qo‘llashning motivatsion, kognitiv, operatsion, refleksiv va o‘z-o‘zini baholash kabi indikatorlari asosida kengaytirishga qaratilgan ilmiy izlanishlar muhim o‘rin tutadi. Mamlakatimizda xorijiy tajribalar asosida ta’lim tizimidagi asosiy islohotlar olib borilishi katta ahamiyatga ega. Yaratilgan imkoniyat yosh o‘qituvchilar uchun keng salohiyat malaka va ko‘nikma eshigini ochadi. Bu borada mamlakatimizda ilg‘or xorijiy tajribalar asosida uzluksiz ta’lim tizimi uchun bo‘ljak yosh o‘qituvchilarni tayyorlashning zamonaviy ta’lim mazmunini modernizatsiyalash, talabalar ichki imkoniyatlarini ro‘yobga chiqarishga imkon beruvchi zarur shart-sharoitlar yaratishga yo‘naltirilgan ta’lim muhitini yaratish bo‘yicha tadqiqot ishlari olib borilmoqda.

Asosiy qism. O‘zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo‘yicha Harakatlar strategiyasida “uzluksiz ta’lim tizimini yanada takomillashtirish, sifatli ta’lim xizmatlari

¹ <https://uzpfiti.uz/2022/10/06/ozbekiston-respublikasi-prezidentining-2020-yil-27-fevraldagi-pedagogik-talim-sohasini-yanada-rivojlantirish-chora-tadbirlari-togrisidagi-pq-4623/>

imkoniyatlarini oshirish, mehnat bozorining zamonaviy ehtiyojlariga mos yuqori malakali kadrlar tayyorlash siyosatini davom ettirish” kabi ustuvor vazifalar belgilangan. Bu borada bo‘lajak pedagoglarni o‘quvchilarda hayotiy ko‘nikmalarni rivojlantirishga yo‘naltirilgan ta‘lim muhitini shakllantirishning pedagogik tizimini takomillashtirish muhim ahamiyat kasb etadi. Xorijiy pedagogik tajribalar asosida yosh o‘qituvchilar mahoratining shakllanishi o‘qituvchi shaxsining yo‘nalishlari-o‘quvchiga munosabati, ta‘lim jarayoniga, ta‘limning mazmuni va mohiyatiga munosabat, ta‘lim va tarbiyaning jamiyat hayotidagi o‘rnini tushunish, ta‘lim va tarbiyada mavjud imkoniyatlardan foydalanish muhim ro‘l o‘ynaydi. Shuning uchun bugungi kunda biz o‘qituvchi kompetentligi haqidagi fikrlarni takror va takror tilga olmoqdamiz. Barcha pedagogik va psixologik adabiyotlarda “kompetentlik” so‘zining izohli ma‘nosi berilib, ingliz tilidan olingan “competence” - tushungan, qobiliyatli ma‘nosini anglatadi. Mazmunan esa, “faoliyatda nazariy bilimlardan samarali foydalanish, yuqori darajada kasbiy malaka, mahorat va iqtidorni namoyon eta olish” degan tushunchani anglatadi. Hozirgi kunda respublikamizda ro‘y berayotgan islohotlar bevosita innovatsion ta‘lim tizimi bilan bog‘liqdir. Yangi invitsitsiyalar asosida tajriba almashish bugungi kundagi muhim amaliy ko‘nikma. Bu orqali pedagog o‘qituvchi modellini shakllantirish yuzaga keladi. O‘qituvchi o‘zidagi yetarli va zamonaviy bilimlar asosida yangi avlod tarbiyalashni boshlandi.

Ta‘lim yo‘nalishi bo‘yicha bo‘lajak o‘qituvchilarni tayyorgarlik darajasiga qo‘yiladigan umumiy talablar quyidagilar: dunyoqarash va ijtimoiy jarayonlar bilan bog‘liq tizimli bilimlarga ega bo‘lishi; gumanitar va tabiiy ilmiy fanlar asoslarini, joriy davlat siyosatining dolzarb masalalarini bilishi, ijtimoiy muammolar va jarayonlarni mustaqil tahlil qila olish; Vatan tarixini bilishi, madaniy, milliy va umuminsoniy qadriyatlar masalalari yuzasidan o‘z fikrini bayon qila olishi va ilmiy asoslay bilishi, milliy istiqloq g‘oyasiga asoslangan faol hayotiy nuqtai nazarga ega bo‘lish; tabiat va jamiyatda kechayotgan jarayon va hodisalar haqida yaxlit tasavvurga ega bo‘lishi; insonning boshqa insonga, jamiyatga va atrof-muhitga munosabatini belgilovchi huquqiy hamda ma‘naviy, madaniy mezonlarni bilishi, kasb faoliyatida ularni hisobga ola bilish; axborot yig‘ish, saqlash, qayta ishlash va ulardan foydalanish usullarini bilishi, o‘z kasb faoliyatida mustaqil asoslangan qarorlar qabul qila olish; yangi bilimlarni mustaqil egallay bilishi, o‘z ustida ishlashi va mehnat faoliyatini ilmiy asosda tashkil qila olish; sog‘lom turmush tarzi va unga amal qilish zaruriyati to‘g‘risida ilmiy tassavvur hamda e‘tiqodga, o‘zini jismoniy chiniqtirish o‘quv va ko‘nikmalariga ega bo‘lishi lozim. Yaxshi natijalar ko‘rsatish uchun hech bo‘lmaganda o‘qituvchi ikki maqsadga ega bo‘lish kerak: Birinchisi, o‘qituvchilar va ular ishlaydigan va foydalanadigan materiallarni tayyorlashdir:

1. O‘quvchilarning bilim, ko‘nikma va malakalarini tashxis etish.
2. Ta‘lim va tarbiya jarayonining mohiyati.
3. Ta‘lim va tarbiyaning asosiy funksiyasi.
4. Didaktika va tarbiya jarayonining asosiy kategoriyalari.
5. Ta‘lim-tarbiya jarayonida o‘qituvchi va talabaning hamkorligi.²

Pedagogik mahorat fanining predmeti, maqsadi va vazifalari, pedagogik mahorat haqida umumiy ma‘lumot, bilim, ko‘nikma va malakalarni puxta egallab olishga imkon yaratib beradi.

² <https://cyberleninka.ru/article/n/xorijiy-tajribalar-tahlili-asosida-bo-lajak-pedagoglarni-hayotiy-ko-nikmalarni-rivojlantirish-omillari>

Shuningdek, maktab amaliyotida va pedagogik fikr tarixida o‘qituvchining mahorati masalalari, pedagogika qobiliyat, o‘qituvchining kommunikativ qobiliyati, muloqot madaniyati va o‘quvchining psixologik faoliyati, pedagogik texnika va uni shakllantirish usullari, darsda va tarbiya jarayonida o‘qituvchi mahorati, o‘qituvchi mehnatini tashkil etishning ilmiy asoslari, pedagogik tajriba orttirishi, tadqiqot metodlari; hozirgi ta‘lim muassasalarida ilg‘or pedagogik g‘oyalar, tajribalarning taraqqiyoti va uni hayotga tatbiq etish yo‘llari, pedagogik mahorat taraqqiyoti tarixi, mustaqil malaka oshirish va o‘z-o‘zini nazorat qilish o‘quv- tarbiya jarayonida pedagogik muloqot mahorati, pedagogik tajriba va uni tatbiq etish, o‘qituvchi faoliyatida sharqona muomala madaniyati asoslarini o‘rganish, tahlil etish to‘g‘risida boshlang‘ich ma‘lumotlar berishni nazarda tutadi. Pedagogik mahorat fani yuksak darajadagi pedagogik faoliyatning taraqqiy etishini, pedagogik texnikani egallashini, shuningdek, pedagogik shaxsi uning tajribasi, fuqaro‘lik va kasbiy mavqeini o‘rgatadi. “Pedagogik mahorat” fani “Pedagogika nazariyasi va tarixi”, “Yosh pedagogikasi va psixologiyasi”, “Tarbiyaviy ishlar metodikasi”, “Pedagogik texnologiya”lar bilan birgalikda bilim va malakalar tizimini yaratadi³. Pedagogik mahorat fanining maqsadi bo‘lajak o‘qituvchiga hozirgi zamon pedagogika sohasidagi dolzarb muammolarni, o‘qituvchi shaxsi va kasbi haqidagi bilim va malakalarni hamda har bir tarixiy bosqichda ta‘lim-tarbiya tizimi, ijtimoiy-pedagogik fikrlar, ta‘lim-tarbiya mazmuniga ijodiy munosabatda bo‘lishini o‘rgatadi. Pedagogik mahorat fanining predmeti – “Ta‘lim to‘g‘risida”gi qonun talablaridan kelib chiqib, o‘z sohasini mukammal egallagan, bilimdon, axloqan pok, ma‘nan etuk, jismonan sog‘lom bo‘lgan pedagoglarni tarbiyalashdir.

Xulosa qilib aytganda maktab o‘quvchilarida hayotiy ko‘nikmalarni rivojlantirish va hayotiy maqsadlarni belgilashning asosiy yo‘nalishlaridan biri bu bo‘lajak pedagoglarni o‘quvchilarda hayotiy ko‘nikmalarni shakllantirishdir. Demak, bo‘lajak pedagoglarni o‘quvchilarda, avvalo, o‘zining mustaqil fikriga ega bo‘lishi, o‘z-o‘zini boshqara olishi ham juda muhim sanaladi. Ularda hayotiy ko‘nikmalarni shakllantirish uchun kasb hunarga o‘rgatish, mehnatkash, sabr toqatli, qat‘iyatli va tirishqoq qilib tarbiyalash o‘quvchilarda hayotiy maqsadlarini belgilashda ancha qo‘l keladi. Shu bilan bir qatorda mustaqil shug‘ullanishlari uchun zamonaviy texnologiyalardan foydalana olish qobiliyati ham rivojlangan bo‘lishi kerak. Ko‘proq badiiy adabiyotlar mutolaa qilishi asosiy mezonlardan sanaladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Xodjayev B.X. Umumiy pedagogika nazariyasi va amaliyoti: Darslik. - T.: Sano-standart, 2017.
2. Umumiy pedagogika: Darslik / O.Musurrnonova va boshq. I-qism. - T.: Yoshlar nashriyot uyi, 2020. - 376 b.
3. Ro‘ziyeva D.I., Tolipov O.Q. Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat. - T.: Innovatsiya-ziyo, 2019.
4. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 7-fevraldagi PF-4947-son "O‘zbekistonni rivojlantirish bo‘yicha Harakatlar strategiyasi to‘g‘risida" Farmoni // O‘zbekiston

³ <http://library.navoiy-uni.uz/files/a.xoliqov.pedagogik%20mahorat.pdf>

Respublikasi qonun hujjatlari to‘plami. - T., 2017. - 6-son. - 70-modda. - 20-son, 354-modda, 23-son, 448-modda, 37-son, 982-modda.

5. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2018-yil 8-dekabrdagi "Xalq ta'limi tizimida ta'lim sifatini baholash sohasidagi xalqaro tadqiqotlarni tashkil etish chora-tadbirlari to'g'risida"gi Qarori.

6. Axrarova Z., Sadikova Sh., Sodikov U., Allayarova S., Shodmonov Sh. Umumiy pedagogika: Barcha ta'lim yo'nalishlari uchun o'quv qo'llanma. - T.: Mumtoz so'z, 2020. - 331 b.

7. Ikromjonovna, J. S. (2023). Boshlang'ich sinflarga ta'lim berish jarayonida zamonaviy metod va vositalarning ahamiyati. qo'qon universiteti xabarnomasi, 581-583

8. Nargiza, V. (2023). Tarbiya jarayonida oila mahalla hamda ta'lim muassasalarining o'zaro hamkorligi. Qo 'qon universiteti xabarnomasi, 637-639.

9. Moxira, T. (2024). Boshlang'ich sinfda ta'limning zamonaviy texnologiyalaridan foydalanish. yangi o'zbekistonda ijtimoiy-innovatsion tadqiqotlar, 2(1), 67-71.

10. Shokirjon o'g'li, A. D. (2023). Boshlang'ich ta'lim samaradorligini oshirishga qaratilgan zamonaviy yondashuvlarning maqsad va vazifasi. qo 'qon universiteti xabarnomasi, 658-660.

11. Ikromjonovna, J. S. (2023). Umumiy o 'rta ta'lim maktablarida joriy etilgan yangi darsliklarning afzallik jihatlari. qo'qon universiteti xabarnomasi, 661-663.

12. Moxiraxon, T. (2024). Bolalarda dunyoqarashni shakllantirishda badiiy asarlar va ularni sahnalashtirish faoliyati. Yosh Tadqiqotchi Jurnal, 3(1), 194-198.

13. Tojkarimova, M. A. (2023). Boshlang 'ich ta'lim samaradorligini oshirishda innovatsion ta'lim texnologiyalaridan foydalanishga zamonaviy yondashuvlar. Educational Research in Universal Sciences, 2(16 SPECIAL), 824-828.

14. Maxmudova Zilola. (2023). TALIM MUASSASI RAHBARLARIDA YUKSAK AXLOQIY SIFATLARI RIVOJLANTIRISH. *International Multidisciplinary Journal of Universal Scientific Prospectives*, 1(2), 78–83. Retrieved from <https://izlanuvchi.uz/index.php/iz/article/view/17>

15. Toxirjon, U. (2024). PEDAGOGIKA VA PSIXOLOGIYA O'RTASIDAGI O'ZARO TA'SIRNI O'RGANISH. Integration of Economy and Education in the 21st century, 2(2), 22-27.

16. Toxirjon, U. (2024). BOSHLANGICH SINFLARDA O 'QISHNI YETKAZIB OLIHGA QIYNALAYOTGAN O 'QUVCHILAR BILAN ISHLASHDA INTERFAOL USULLARDAN FOYDALANISH. Integration of Economy and Education in the 21st century, 2(2), 9-13.

17. Umarov Tokhirjon. (2024). PROVISION OF PSYCHOLOGICAL SERVICES IN EXTREME SITUATIONS IS SOCIAL. *International Multidisciplinary Journal of Universal Scientific Prospectives*, 2(2), 1–6. Retrieved from <https://izlanuvchi.uz/index.php/iz/article/view/28>

18. В статье представлена информация о роли педагогики и психологии в повышении качества и эффективности образования, формировании зрелого поколения. Данное научное исследование исследует решающую роль симбиотических взаимоотношений педагогики и психологии в . (2024). YANGI O'ZBEKISTONDA IJTIMOY-INNOVATSION TADQIQOTLAR, 2(2), 5-12. <https://nuzjournals.uz/index.php/yoit/article/view/79>

19. Умаров Тохиржон. (2024). ПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ ПРИНЦИПЫ ОТНОШЕНИЙ МЕЖДУ ПРЕДСТАВИТЕЛЯМИ РАЗНЫХ РЕЛИГИЙ. *Yosh Tadqiqotchi Jurnal*, 3(2), 18-25. Retrieved from <https://2ndsun.uz/index.php/yt/article/view/655>
20. Tohirjon, U. (2024). XALQARO O ‘QISH SAVODXONLIGINI O ‘RGANISH (PIRLS). *Integration of Economy and Education in the 21st century*, 2(2), 14-17.
21. Умаров, Т. (2024). ВЛИЯНИЕ СОВРЕМЕННЫХ ИГРУШЕК НА ДЕТСКУЮ ПСИХОЛОГИЮ. *Integration of Economy and Education in the 21st century*, 2(2), 18-21.